

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาการรักษาสุขภาพของชาวไทจีน ชุมชนบ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 4 ตำบลช่อแล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งหาคำตอบทางการวิจัย เพื่อทราบถึงกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาการรักษาสุขภาพของหมอพื้นบ้านชาวไทจีน ชุมชนบ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 4 ตำบลช่อแล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยได้เข้าไปอยู่ในชุมชนเป็นช่วง ๆ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะเวลา 1 ปี มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร

1. หมอพื้นบ้านที่มีบทบาทในกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาการรักษาสุขภาพของชาวไทจีน ชุมชนบ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 4 ตำบลช่อแล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 8 คน (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก)
2. ชาวบ้านชาวไทจีนในชุมชนบ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 4 ตำบลช่อแล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ใช้บริการรักษาสุขภาพจากหมอพื้นบ้านในชุมชน จำนวน 22 คน (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้จำแนกประเด็นศึกษาไว้อย่างกว้าง ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับสภาพของชุมชนบ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 4 ตำบลช่อแล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

2. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ และภูมิปัญญาการรักษาสุขภาพของหมอพื้นบ้าน เพื่อสัมภาษณ์ หมอพื้นบ้านจำนวน 8 คน และชาวบ้านในชุมชนบ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 4 ตำบลช่อแล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 22 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน

3. การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มในกลุ่มหมอพื้นบ้านจำนวน 8 คน และชาวบ้านในชุมชนบ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 4 ตำบลช่อแล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 22 คน ในช่วงวันหยุด วันเสาร์ – อาทิตย์ของสัปดาห์ จำนวน 5 ครั้ง ในเรื่องเกี่ยวกับบริบทของ ชุมชน กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ และภูมิปัญญาการรักษาสุขภาพของ หมอพื้นบ้านชุมชนบ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 4 ตำบลช่อแล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม หมอพื้นบ้านและผู้รับการถ่ายทอดจากหมอพื้นบ้าน รวมทั้งผู้รู้ในท้องถิ่น ตลอดจนผู้มีส่วนร่วม ในการดูแลรักษาสุขภาพ โดยผู้วิจัยได้เข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ของชุมชนที่ทำการศึกษาวิจัย อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2544 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2546 และในช่วงเวลาที่เป็น วันเสาร์ – อาทิตย์ และวันหยุดราชการ ตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2544 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2546 และข้อมูลส่วนที่เหลือผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของ รัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่ที่ดิน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในระดับตำบล อำเภอและ จังหวัด รวมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การเข้าสู่ชุมชนชาวไทเงินและการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ก่อนการเข้าสู่ชุมชนชาวไทเงิน ผู้วิจัยได้ติดต่อประสานเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับ พื้นที่และเรื่องที่จะทำการวิจัยครั้งนี้โดย พระอธิการบุญยืน เจ้าอาวาสวัดป่าไผ่ หมู่ที่ 4 ตำบล ช่อแล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แนะนำหมอพื้นบ้านของชุมชนชาวไทเงิน โดยให้ผู้วิจัย ไปพูดคุยกับหมอพื้นบ้านที่ยังรักษาผู้ป่วยจนถึงปัจจุบันนี้ คือ พ่ออุ้ยบุญมี มุลแฝง อายุ 90 ปีเศษ รักษาผู้ป่วยโรคนี้ด้วยยาสมุนไพร โดยนำไปต้มน้ำทานซึ่งมีผู้นิยมกันอย่างมาก และในระหว่าง การสัมภาษณ์ ปรากฏว่าลูกหลานของท่านได้ซักถามเป็นการใหญ่ เนื่องจากกลัวว่า พ่ออุ้ยบุญมี จะถูกจับเพราะปรุงยาโดยไม่มีใบประกอบโรคศิลป์ และอีกท่านหนึ่งคือ หมอปิ่นแก้ว ต้นนวล ชาวบ้านในชุมชนให้ความนับถือศรัทธาและยอมรับในการดูแลรักษาสุขภาพของผู้ป่วย

หมอปิ่นแก้วได้สืบทอดการเรียนรู้การเป็นหมอพื้นบ้านจากบรรพบุรุษซึ่งเป็นหมอพื้นบ้านมาทั้งตระกูลประกอบกับได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านและผู้สนใจทั่วไปอีกด้วย นอกจากนี้หมอปิ่นแก้วยังแนะนำให้ผู้รู้จักกับหมอสมใจ เรือนแก้ว ผู้เป็นลูกศิษย์ เนื่องจากหมอสมใจสอบได้ใบประกอบโรคศิลป์ คือ โบราณเภสัชกรรม และโบราณเวชกรรม ซึ่งสามารถรักษาพยาบาลผู้ป่วยได้ตามกฎหมายและได้ตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาการรักษาสุขภาพของหมอพื้นบ้านในชุมชน

2. ออกเยี่ยมเยือน แนะนำตัวเพื่อให้เกิดความคุ้นเคย

เริ่มต้นจากการออกไปเยี่ยมเยือนชุมชนชาวไทยเงินบ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 4 ตำบลช่อแล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้เยี่ยมเจ้าอาวาสวัดป่าไผ่ ผู้นำหมู่บ้านและชาวบ้านในชุมชนชาวไทยเงินบ้านป่าไผ่ ผู้วิจัยได้แนะนำตัวและชี้แจงจุดประสงค์ในการมาอยู่ที่บ้านป่าไผ่ให้รับทราบ นอกจากนั้นก็เป็นการสำรวจและสอบถามเกี่ยวกับสภาพของชุมชนไปในตัวด้วย ส่วนใหญ่จะเป็นช่วงกลางวันและเย็น เพราะช่วงกลางวันเป็นเวลาที่พักผ่อนสะดวกในการเข้าไปพูดคุยโดยใช้เวลาประมาณ 30 นาที และช่วงเย็นซึ่งเป็นเวลาเลิกจากการทำงานใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ผู้วิจัยได้ทำเช่นนี้เป็นประจำอยู่ 2 เดือน จนสังเกตได้ว่าทุกคนในชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายเริ่มมีท่าทีเป็นกันเองและไม่เกิดความระมัดระวังตัว ระมัดระวังคำพูดกับผู้วิจัยแล้วจึงได้ดำเนินการในขั้นต่อไป

3. การค้นหาหมอพื้นบ้านในชุมชนชาวไทยเงินที่ให้การเรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาการรักษาสุขภาพของชาวไทยเงิน

ผู้วิจัยได้ค้นหาหมอพื้นบ้านชุมชนชาวไทยเงิน บ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 4 ตำบลช่อแล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้สอบถามจากเจ้าอาวาสวัดป่าไผ่ ผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชนก็ได้รับคำตอบว่ามีอยู่ 3 ท่าน ซึ่งถือว่าเป็นหมอพื้นบ้านที่มีบทบาทหลักในการรักษาในชุมชน ได้แก่ 1) พ่ออุ๊ยบุญมี มูลแฝง 2) หมอปิ่นแก้ว ต้นนวล 3) หมอสมใจ เรือนแก้ว

4. การสนทนากลุ่มทั้งหมอพื้นบ้านและชาวบ้านที่มารักษาตามอาการของโรค จำนวน 5 ครั้ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวิธีการเรียนรู้และการถ่ายทอด รวมทั้งความเป็นชุมชน จำนวน 5 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 ในวันที่ 13 เมษายน 2544 เรื่อง ประวัติและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

ครั้งที่ 2 ในวันที่ 10 มีนาคม 2545 เรื่อง ความสัมพันธ์ในชุมชนและการช่วยเหลือด้านสุขภาพ

ครั้งที่ 3 ในวันที่ 22 ธันวาคม 2545 เรื่อง หมอพื้นบ้านในชุมชน

ครั้งที่ 4 ในวันที่ 1 มีนาคม 2546 เรื่อง การเจ็บป่วยและการดูแลรักษา

ครั้งที่ 5 ในวันที่ 15 เมษายน 2546 เรื่อง การดูแลรักษาโดยใช้ภูมิปัญญาในชุมชน

จากนั้นผู้วิจัยได้ขอพบและสัมภาษณ์ พร้อมรวบรวมเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องของ
หมอพื้นบ้านชาวไทเขินทั้ง 3 ท่าน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นรายละเอียดตามวัตถุประสงค์ของ
การวิจัยให้เกิดความถูกต้องสมบูรณ์และชัดเจนเป็นที่น่าเชื่อถือได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอด
ความรู้ภูมิปัญญาการรักษาสุขภาพของชาวไทเขิน ชุมชนบ้านป่าไผ่ หมู่ที่ 4 ตำบลช่อแล อำเภอ
แม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้ มาวิเคราะห์เชื่อมโยงสถานการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นใน
ชุมชนเป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำข้อมูลเสนอ โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์